

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

*Επιμορφωτικό – υποστηρικτικό υλικό
Πράξη: «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις δεξιότητες
μέσω εργαστηρίων» (MIS 5092064)*

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ 2014-2020» που συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και
την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο)

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΖΩ ΚΑΛΥΤΕΡΑ – ΕΥ ΖΗΝ

Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων μάθησης και τεχνολογίας μέσα από προγράμματα του Θεματικού Άξονα «Ζω καλύτερα-ΕΥ ΖΗΝ»

Βασιλική Μιχαηλίδου

Δεξιότητες 21ου αιώνα (4cs)
Δεξιότητες της τεχνολογίας, της μηχανικής και της επιστήμης

Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων μάθησης και τεχνολογίας μέσα από προγράμματα του Θεματικού Άξονα «Ζω καλύτερα-ΕΥ ΖΗΝ»

Τα περιεχόμενα του Κύκλου «Ζω καλύτερα-Ευ Ζην» συνδέονται με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΟΗΕ, 2015) και συνδράμουν στην προσπάθεια ευαισθητοποίησης των μαθητών και της ανάληψης δράσης εκ μέρους τους. Εστιάζουν στις διαστάσεις εκείνες που αφορούν στη διασφάλιση της υγείας, νοούμενη ως «μια κατάσταση πλήρους σωματικής, νοητικής και κοινωνικής ευεξίας και όχι απλώς η απουσία νόσου ή αναπηρίας», και της προαγωγής της ευημερίας για όλους και σε όλες τις ηλικίες. Η επιδίωξη της καλύτερης ζωής, στα σύγχρονα περιβάλλοντα με τις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες, προϋποθέτει την αποτελεσματική ανάπτυξη των δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα, καθήκον που, καταρχήν, αποδίδεται στα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα και στα σχολεία ως φορείς που εκπαιδεύουν και προετοιμάζουν τα παιδιά για το μέλλον. Η εκπαίδευση σε θέματα υγείας και ευημερίας προϋποθέτει και καλλιέργει δεξιότητες επικοινωνίας, όπως το να κατανοήσουν βασικές πληροφορίες για την υγεία, να αναπτύξουν κριτικές δεξιότητες για τη λήψη κατάλληλων αποφάσεων, την κατανόηση της σημασίας των μέτρων πρόληψης, της σωστής διατροφής, της άσκησης, της αποφυγής κινδύνου, καθώς και δεξιότητες συνεργασίας, όπως να κατανοούν την εμβέλεια των θεμάτων υγείας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, να γνωρίζουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα του περιβάλλοντος ζωής και να κινητοποιούνται σε αυτή την κατεύθυνση κτλ.(Ρ21, 2019).

1. ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ: Μάθησης, Κοινωνικές & Τεχνολογίας

Τα προγράμματα ανάπτυξης των ήπιων δεξιοτήτων μάθησης επικεντρώνονται στον πυρήνα των δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα (4C's): Επικοινωνία, Συνεργασία, Δημιουργικότητα και Κριτική Σκέψη. Για την ανάπτυξη **δεξιοτήτων επικοινωνίας** επιδιώκεται η αναβάθμιση της επάρκειας των μαθητών για αποτελεσματική αλληλεπίδραση και, στο πλαίσιο της συζήτησης για την υγεία, αυτό σημαίνει να «είναι ικανοί να εκφράζουν τον εαυτό τους, λεκτικά και μη λεκτικά, με κατάλληλους τρόπους για την κοινωνία. Να εκφράζουν απόψεις και επιθυμίες, αλλά και ανάγκες και φόβους. Επίσης, σημαίνει ότι είναι ικανοί να ζητήσουν συμβουλές και βοήθεια όταν τις χρειάζονται» (WHO, 1997:2).

Τα παιδιά, ενταγμένα σε ομάδες ομηλικών, έχουν πολλαπλές ευκαιρίες να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους, να μάθουν το ένα από το άλλο, να επικοινωνήσουν με άνεση, να **συνεργαστούν** αναλαμβάνοντας την ευθύνη για τη δική τους συνεισφορά στο έργο της ομάδας, και όχι μόνο, να αναδείξουν τη δημιουργικότητα τους, να στοχαστούν κριτικά σε συγκεκριμένα θέματα και διαδικασίες και να ενδυναμώσουν τις διαπροσωπικές-κοινωνικές τους σχέσεις και δεξιότητες.

Η **δημιουργικότητα**, μια έννοια με πολλαπλές ερμηνείες, γίνεται κατανοητή ως ένας ευέλικτος, αυθεντικός και αποτελεσματικός τρόπος σκέψης και διακρίνει εκείνον που στοχάζεται και πράττει με πρωτότυπο τρόπο, αποφεύγει τις κοινοτυπίες, αναζητά εναλλακτικές λύσεις σε προβλήματα, μπορεί να αναπτύσσει πρωτότυπες ιδέες και να τις επεξεργάζεται κριτικά, να προσεγγίζει το πρόβλημα μέσα από διαφορετικές οπτικές και με πρωτότυπους τρόπους, να παρέχει και να λαμβάνει ανατροφοδότηση και να απολαμβάνει τη συνεργασία των υπόλοιπων μελών της ομάδας(Μέγα, 2011).

Η **κριτική σκέψη** συνιστά μια «εκκεντρική», ενεργητική και πολύπλοκη διεργασία του νου. Χαρακτηρίζει εκείνον που κινητοποιεί τη σκέψη του και δε δέχεται παθητικά την πληροφορία, προβληματίζεται, αμφισβητεί, διερωτάται, διαβάζει ανάμεσα από τις γραμμές, αναζητά πολλαπλές ερμηνείες, στοχάζεται για τις εμπειρίες, τις αξίες και τις πεποιθήσεις του, αναλύει διεξοδικά πληροφορίες κάθε είδους, συγκρίνει και αξιολογεί διαφορετικές απόψεις, συνθέτει, ανασυνθέτει και διασυνδέει μεταξύ τους επιχειρήματα, εξετάζει προσεκτικά μία κατάσταση και ικανοποιείται μόνο με αποδείξεις, αναστοχάζεται κριτικά για τις ενέργειες και τα συναισθήματα του σε διαφορετικές καταστάσεις και καταφεύγει τακτικά στην

επικοινωνία για να συνεισφέρει στην επίλυση διαπροσωπικών συγκρούσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τ.1, 2020).

Η δημιουργική και η κριτική σκέψη συνυφαίνονται και συμβάλλουν στο να σκεπτόμαστε και να ενεργούμε αποτελεσματικά. Με την εμπλοκή των παιδιών σε διδακτικές δραστηριότητες, ειδικά σχεδιασμένες σε αυτή την κατεύθυνση, καλλιεργούνται στρατηγικές σκέψης έτοιμες να ενεργοποιηθούν κάθε φορά που καλούνται να χειριστούν προβληματικές καταστάσεις ή να συνεισφέρουν σε μία συζήτηση με δικές τους ιδέες, ελεγμένες ως προς τα πιθανά αποτελέσματα και οργανωμένες σε ένα συνεκτικό όλον με ειρμό και συνέπεια.

Στη συζήτηση για την ανάπτυξη των **κοινωνικών δεξιοτήτων**, αναφερόμαστε «στη γνώση και την ικανότητα του ατόμου να χρησιμοποιεί μια ποικιλία κοινωνικών συμπεριφορών που είναι κατάλληλες σε μια δεδομένη διαπροσωπική σχέση» (Χατζηχρήστου, τ.6, 2011). Ο βαθμός κατάκτησης και εφαρμογής τους με επιτυχία σε ποικίλες καταστάσεις και περιβάλλοντα ζωής προσδιορίζει ανάλογα και το βαθμό κοινωνικής επάρκειας και κοινωνικής προσαρμογής του ατόμου. Τα παιδιά δοκιμάζουν, βελτιώνουν και μαθαίνουν τις κοινωνικές δεξιότητες στην πράξη, μέσα από την αλληλεπίδραση με τους εκπαιδευτικούς και τους συνομηλίκους και σπάνια τις διδάσκονται συστηματικά. Στις δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα, οι απαραίτητες κοινωνικές και διαπολιτισμικές δεξιότητες προβάλλουν το σεβασμό στις πολιτισμικές διαφορές και την εργασία με ανθρώπους διαφορετικού πολιτισμικού και κοινωνικού υπόβαθρου, την ανοιχτόμυαλη ανταπόκριση σε διαφορετικές ιδέες και αξίες και την αξιοποίηση των πολιτισμικών διαφορών για τη δημιουργία νέων ιδεών (P21 ELF, 2019:6), συμπεριφορές με έντονες τις επισημάνσεις της συνεργασίας και της δημιουργικότητας.

Στο *Πλαίσιο Αναφοράς για την Ψηφιακή Ικανότητα (DigComp)*, η ψηφιακή ικανότητα ορίζεται ως η «ασφαλής και κρίσιμη χρήση των τεχνολογιών της κοινωνίας των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την εργασία, τον ελεύθερο χρόνο και την επικοινωνία» και βασίζεται σε δεξιότητες ΤΠΕ όπως η χρήση υπολογιστών για την απόκτηση, την αξιολόγηση, την αποθήκευση, την παραγωγή, την παρουσίαση και την ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς και για την επικοινωνία και συμμετοχή σε συνεργατικά δίκτυα μέσω του διαδικτύου. Για την ανάπτυξη **ψηφιακών δεξιοτήτων**, κεντρικός στόχος είναι, τα παιδιά να ανακαλύψουν τις εποικοδομητικές χρήσεις των ψηφιακών συσκευών για τη μάθηση, την επικοινωνία, τη συνεργασία και τη δημιουργία, να εξερευνήσουν τις δυνατότητές τους και να τις χειριστούν δημιουργικά προς όφελος δικό τους και της κοινότητας. Όταν πρόκειται για μικρά παιδιά, ο/η ενήλικας συνοδός έχει την ευθύνη για τη διάθεση, την πρόσβαση και τη χρήση των συσκευών. Είναι ο ενδιάμεσος που διευκολύνει, υποστηρίζει, εξηγεί, συνοδεύει τα παιδιά στην επαφή τους με τον ψηφιακό κόσμο και τα εκπαιδεύει στην ασφαλή χρήση του.

Κατά τη διάρκεια υλοποίησης σχεδίων εργασίας, τα παιδιά μαθαίνουν τρόπους ή/και προτείνουν ιδέες για το πώς η εργασία τους μπορεί να υποστηριχτεί με ψηφιακά μέσα. Τους δίνεται η δυνατότητα να εφαρμόσουν, στο βαθμό που κατέχουν, και να αναπτύξουν ψηφιακές δεξιότητες με τη συνδρομή του ενήλικα συνοδού, να αναζητήσουν πληροφορίες και να διεξάγουν μικρές έρευνες σε **ειδικούς φυλλομετρητές** για παιδιά, να αξιολογήσουν ποια πληροφορία είναι χρήσιμη για το σκοπό τους, να προσδώσουν παιγνιώδη χαρακτήρα στην εργασία τους, να (συν)δημιουργήσουν παρουσιάσεις, λευκώματα κτλ., με τα δικά τους έργα, να επικοινωνήσουν με ευρύτερο κοινό και να λάβουν (ψηφιακά) ανατροφοδότηση.

Στη «γωνιά» του οικοδομικού παιχνιδιού υποστηρίζεται η ανάπτυξη παιγνιωδών εμπειριών μάθησης, ιδιαίτερα στον τομέα της **μηχανικής**, όπως τεκμηριώνεται σε ανάλογες μελέτες και εφαρμογές. Τα παιδιά ξεκινούν από ένα συγκεκριμένο πρακτικό ζήτημα που τα απασχολεί, σχεδιάζουν και δημιουργούν κατασκευές και ενσωματώνουν αναπτυξιακά κατάλληλες δραστηριότητες STEM, δίνοντας λύσεις σε προβλήματα που αναδύονται μέσα από την ενασχόλησή τους με το θέμα, μαθαίνουν με αυθεντικό τρόπο και αναπτύσσουν μια συστάδα ήπιων και «σκληρών» δεξιοτήτων (Christenson & James, 2015). Ακόμη, τα επιδαπέδια ρομπότ μέσα από τη δυνατότητα επιλογής και προγραμματισμού της κίνησης

τους σε τέσσερις κατευθύνσεις, βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν έννοιες του προγραμματισμού και τα εισάγουν στον κώδικα. Τέλος, στο πλαίσιο πρωτοβουλιών ανάπτυξης δικτύων επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ σχολικών μονάδων, οικογενειών και ευρύτερων κοινοτήτων, οι ΤΠΕ προσφέρουν δυνατότητες για ψηφιακή δικτύωση προσώπων και φορέων, μικρότερης ή μεγαλύτερης κλίμακας..

2.Μεθοδολογικές προσεγγίσεις για το σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων

2.1.Μέθοδος Project

Με την υιοθέτηση των αρχών της Βιωματικής Επικοινωνιακής Διδασκαλίας και τη μέθοδο project-έρευνα σε βάθος ενός θέματος που προκύπτει από τα ίδια τα παιδιά, έχουμε την ευκαιρία να εφαρμόσουμε ένα πλέγμα διδακτικών διαδικασιών που εκκινούν από τις άμεσες, βιωματικές καταστάσεις προβληματισμού, ένα σημαντικό γεγονός αντίστοιχο της εμπειρίας της ηλικιακής ομάδας των μαθητών μας. Η εκπαιδευτική διαδικασία πραγματώνεται στο πλαίσιο μιας επικοινωνιακής σχέσης με όρους ισότιμης συμμετοχής σε συζητήσεις, αλληλεπιδράσεις και ανταλλαγές. Στα παιδιά δίνονται ευκαιρίες να προτείνουν ένα θέμα, να ερευνήσουν, να πράξουν, να ελέγξουν και να μάθουν μέσα από τη διερεύνηση, καταβάλλοντας προσπάθειες και χρησιμοποιώντας όλα τα διαθέσιμα μέσα και όλη αυτή η κινητοποίηση καλλιεργεί την πεποίθηση ότι έχουν λόγο στα περιεχόμενα της μάθησής τους και βοηθά να εσωτερικεύσουν θετικές πληροφορίες για τον εαυτό τους.

Η εύστοχη επιλογή θέματος με νόημα για τα παιδιά, η ενεργός συμμετοχή τους με ελευθερία λόγου στο σχεδιασμό των δραστηριοτήτων, η ποικιλία και η πρωτοτυπία των δραστηριοτήτων, καθώς και οι προσπάθειες του/της εκπαιδευτικού να τροφοδοτήσει και να ανανεώσει το ενδιαφέρον των παιδιών, συνιστούν παράγοντες για την επιτυχία της εργασίας. Η ενεργή εμπλοκή των παιδιών σε συμμετοχικές διαδικασίες σχεδιασμού και οργάνωσης της δράσης και η από κοινού σύνταξη ενός προγράμματος εργασίας είναι κεντρικής σημασίας για την ανάληψη της ευθύνης από τα ίδια, της δέσμευσής τους με το έργο.

Οδεύοντας προς την ολοκλήρωση της διαδικασίας και μέσα από τη συζήτηση σε συγκεκριμένα ερωτήματα, ο/η εκπαιδευτικός βοηθά την ομάδα να αξιολογήσει το βαθμό επίτευξης των αρχικών στόχων βάσει τεκμηρίων, όσα έχει καταφέρει στην πορεία της εργασίας, να εντοπίσει τα αδύναμα σημεία, να αξιολογήσει τη συνεργασία που αναπτύχθηκε στις δραστηριότητες, να εκτιμήσει τα επιτεύγματα, αλλά και τα λάθη, ώστε να ληφθούν υπόψη σε μελλοντικές προσπάθειες.

2.2. Μάθηση Βάσει Έργου (Project Based Learning/ PBL)

Οι ερευνητές της μεθόδου *Μάθηση Βάσει Έργου* (Project Based Learning/ PBL) την ορίζουν ως ένα διδακτικό μοντέλο που στοχεύει στην ανάπτυξη κρίσιμων δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα και στην ανάπτυξη αξιών. Δομείται σε μια διαδοχή συγκεκριμένων βημάτων, αντίστοιχα της μεθόδου project, και εκτείνεται σε διάρκεια αρκετών εβδομάδων. Οι μαθησιακές δραστηριότητες είναι μαθητοκεντρικές, διαθεματικές, διεπιστημονικές και μακροπρόθεσμες και διατρέχουν οριζόντια και κάθετα όλες τις περιοχές του αναλυτικού προγράμματος. Οι μαθητές εργάζονται συνεργατικά για να βρουν απαντήσεις σε ένα σύνθετο ερώτημα, λύσεις σε αυθεντικά προβλήματα, προσεγγίζοντάς τα διεπιστημονικά και μέσα από καινοτόμες προσεγγίσεις. Σημείο εκκίνησης είναι ένα «αρχικό γεγονός», όπως ερωτήματα που προκύπτουν μέσα από βιώματα και εμπειρίες. Η ερευνητική εργασία των μαθητών αναπτύσσεται σε σχέση με σημαντικά ερωτήματα, με νόημα για αυτούς. Στόχος είναι η σφαιρική διερεύνηση του θέματος, η ολιστική προσέγγιση της μάθησης και η ολόπλευρη ανάπτυξη του μαθητή, ένα έργο που απαιτεί στόχευση, αναζήτηση, προσπάθεια, επιμονή, δεξιότητες, χρόνο και προσωπική δέσμευση. Οι μαθητές έχουν την ελευθερία «λόγου και επιλογής» για την εργασία τους. Στην περίπτωση των μικρών παιδιών, ο/η

εκπαιδευτικός καθοδηγεί, τηρώντας τον όρο της διατήρησης ισορροπίας μεταξύ καθοδήγησης και ελευθερίας επιλογών.

Μέσα από την ερευνητική εργασία, τα παιδιά εμβαθύνουν στον πυρήνα του θέματος, καταβάλλουν προσπάθεια να ανταποκριθούν στις προκλήσεις και συνεργάζονται μεθοδικά σε ομάδες. Έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν την τεχνολογία σε όλη τη διαδικασία, ιδιαίτερα για να διεξάγουν έρευνα στο διαδίκτυο με ασφάλεια, να επικοινωνήσουν και να συνεργαστούν με άλλους και να δημιουργήσουν ψηφιακά έργα. Το έργο (project) ολοκληρώνεται με τη διοργάνωση εκδήλωσης παρουσίασης του σε κοινό. Οι μαθητές δημιουργούν αντιπροσωπευτικά έργα (ψηφιακά και φυσικά), αναστοχάζονται για τη δουλειά τους και συνεργάζονται για να κοινοποιήσουν τα ευρήματά τους με διαδραστικούς και επικοινωνιακούς τρόπους, αξιοποιώντας κάθε δυνατότητα και μέσο..

2.3. Μέθοδος Επίλυσης Προβλήματος

Στη σχολική ζωή τα περιστατικά διαπροσωπικών συγκρούσεων μεταξύ παιδιών συνιστούν απροσδόκητες καταστάσεις που πρέπει να ξεκαθαριστούν, προβλήματα προς επίλυση. Η μέθοδος που προτείνεται αφορά ένα συνεργατικό μοντέλο με τη συμμετοχή των παιδιών στην ομάδα, επιλογή που προωθεί τη διαδικασία μάθησης μέσα από την αλληλεπίδραση και μπει τα παιδιά σε δημοκρατικές διαδικασίες λήψης απόφασης και λειτουργίας της ομάδας. Η διαδικασία ξεκινά με τη συμφωνία της ομάδας ως προς τους βασικούς κανόνες, ακολουθεί η συλλογή πληροφοριών για τη σύγκρουση και τα συμφέροντα των ενδιαφερόμενων, ο καθορισμός του προβλήματος, διατυπώνονται προτάσεις για την επίλυση του προβλήματος, τα παιδιά στοχάζονται επαγωγικά για τις πιθανές συνέπειες, επιλέγουν τις πλέον κατάλληλες και εφαρμόσιμες προτάσεις, και η διαδικασία ολοκληρώνεται με την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των ενδιαφερομένων. Ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού περιορίζεται στο να παρέχει καθοδήγηση στα παιδιά, να θέτει το πλαίσιο της διαδικασίας και να συνεισφέρει με τη βοήθειά του όταν η διαμεσολάβησή της/του υποστηρίζει την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους. Τα παιδιά μούνται σε διαδικασίες δημοκρατικού διαλόγου, διαπραγμάτευσης προβλήματος και λήψης απόφασης στην ομάδα και, με την απόκτηση εμπειρίας, έχουν τη δυνατότητα διαμεσολάβησης σε συνομήλικους.

Στις βιωματικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις ο/η εκπαιδευτικός συμμετέχει ως ισότιμο μέλος της ομάδας, διευκολύνει τους μαθητές στην πορεία προς την επίτευξη στόχων, θέτει ερωτήσεις, παρέχει ανατροφοδότηση καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας και τους παρακινεί να στοχαστούν κριτικά για τα βήματα που ακολούθησαν, τα αποτελέσματα του έργου τους και για τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις. Παρατηρεί και καταγράφει συστηματικά συμπεριφορές, τρόπους συνεργασίας, στοχασμούς, δηλώσεις κτλ., και συλλέγει τεκμήρια κάθε είδους για να συνθέσει τη γενική εικόνα του μαθητή και την πορεία της προόδου του.

3. Μεθοδολογία αξιολόγησης

Για την αξιολόγηση του έργου και της επάρκειας των παιδιών υιοθετείται η μεθοδολογία της Περιγραφικής Αξιολόγησης. Πρόκειται για μια συνεχή, πολυμεθοδική και συστηματική διαδικασία συλλογής, καταγραφής, ερμηνείας και κοινοποίησης πληροφοριών σχετικά με την πρόοδο και τα επιτεύγματα του μαθητή σε μια συγκεκριμένη περίοδο και της πορείας που έχει διανύσει και συμβάλλει στη συνεχή υποστήριξη και βελτίωση της μάθησης. Όλες οι πληροφορίες και το παραγόμενο υλικό προκύπτουν στο πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας της τάξης, και για το λόγο διακρίνεται ως «αυθεντική αξιολόγηση».

Ο ατομικός φάκελος επιτευγμάτων του μαθητή, συγκροτείται ως φάκελος τεκμηρίωσης των προσπαθειών, των κατακτήσεων και της προόδου του παιδιού κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου. Καθιστά ορατή τη συνολικότερη ανάπτυξη του, το τι και πώς μαθαίνει, αλλά και τις δυσκολίες του. Εμπλέκει το παιδί και τον/την εκπαιδευτικό σε μια διαδικασία αυτοαξιολόγησης, κατά την οποία, ο/η εκπαιδευτικός συνεργάζεται με το παιδί

ως διευκολυντής και ερευνητής. Οι πρακτικές συλλογής τεκμηρίων αξιοποιούν μεθόδους όπως η ετεροαξιολόγηση, οι συζητήσεις, οι καταγραφές, οι συνεντεύξεις και οι ειδικά σχεδιασμένες και οργανωμένες δραστηριότητες. Το υλικό που συγκεντρώνεται συνιστά ένα πλουραλιστικό σώμα αξιολογών πληροφοριών προς ανάλυση και ερμηνεία, εξαιρετικά βοηθητικό για να γνωρίζουμε τι είναι σε θέση να κάνει το παιδί και να μεταφέρουμε τη γνώση αυτή στις ενημερωτικές συναντήσεις με τους γονείς/κηδεμόνες με στόχο την υποστήριξη του παιδιού και την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας.

Βιβλιογραφία

- Αστέρη, Θ. & Παπαδοπούλου, Ε. (2020). *Οδηγός Μελέτης για την Πλατφόρμα 21+ Εργαστήρια Δεξιοτήτων*. Αθήνα: Γραφείο Επιστημονικών Μονάδων Α΄ Κύκλου-Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
- Αυγητίδου, Σ.(2015). *Οι εκπαιδευτικοί ως ερευνητές και ως στοχαζόμενοι επαγγελματίες. Υποστηρίζοντας την επαγγελματική μάθηση για μια συμμετοχική και συνεργατική εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Αυγητίδου, Σ.(Επιμ.) (2008). *Συνεργατική μάθηση στην Προσχολική Εκπαίδευση: Έρευνα και εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future, *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 83:2, 39-43. Διαθέσιμο στο <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00098650903505415>
- Christenson, L. A.& James, J. (2015). Building Bridges to Understanding in a Preschool Classroom: A Morning in the Block Center. Διαθέσιμο στο: <https://www.naeyc.org/resources/pubs/yc/mar2015/preschool-block-center>
- Γκλιάνου-Χριστοδούλου, Ν.(2009). «Μάθηση μέσω επίλυσης προβλημάτων στο νηπιαγωγείο». Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού. (1992). Διαθέσιμο στο: <https://www.synigoros.gr/paidi/downloads/dsdp.pdf>
- Education for Sustainable Development Goals: learning objectives*. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>
- Edwards, C., Gandini, & Forman, G. (Επιμ.)(2003). *REGGIO EMILIA: Οι χίλιες γλώσσες των παιδιών προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Friedrich, H. (2000). *Επικοινωνία στο Νηπιαγωγείο. Τα παιδιά ως ακροατές και ομιλητές*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Katz, L. & Chard, S. (2004). *Η μέθοδος Project. η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της δημιουργικότητας των παιδιών της προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Ατραπός.
- Jayaraja & Tielemans, E. (2011). *Η βίβλος του ομαδικού παιχνιδιού: Ευκαιρία να εξερευνήσουμε ταυτότητα, κοινωνικότητα και συναισθήματα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Κουρμούση, Ν. (2015). *Πρόγραμμα ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων για το Νηπιαγωγείο. Βήματα για τη ζωή* (Επιστ. Επιμ.) Κούτρας, Β. Αθήνα: Σόκολης.
- Larmer, J., & Mergendoller, J. R. (2010). *8 essentials for project-based learning. Educational Leadership*, 68(2), 34-37. Διαθέσιμο στο: http://bie.org/object/document/8_essentials_for_project_based_learning
- Larmer, J., Mergendoller, J. R. & Boss, S. (2015). *Setting the standard for project-based learning: a proven approach to rigorous classroom instruction*. Διαθέσιμο στο: <http://www.ascd.org/ASCD/pdf/siteASCD/publications/books/Setting-the-Standard-for-PBL-sample-chapters.pdf>
- McAfee, O., Leong, D. & Bodrova, E.(2010). *Βασικές αρχές της αξιολόγησης στην προσχολική αγωγή και εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπαζήση.

Νικά, Μ., Βεκρής, Ε., Γκλιάου-Χριστοδούλου, Ν., Δάντη, Α., Ιωάννου, Σ., Κότσιρα, Α., Οικονόμου, Α., Παπαδημητρίου, Ε., Παπασταυρινίδου, Γ., Σοφού, Ε., Στράντζαλος, Α., Τσάφος, Β. & Τσιαγκάνη, Θ (2019). *Οδηγός Εκπαιδευτικού για την Περιγραφική Αξιολόγηση στο Νηπιαγωγείο*. Ι.Ε.Π.. ΥΠΑΙΘ, Αθήνα. Διαθέσιμο στο:

<http://iep.edu.gr/el/deltia-typou-genika/odigos-ekpaideftikoy-gia-tin-perigrafiki-aksiologisi-sto-nipiagogeiio>

Μέγα, Γ. (2011). «Η τέχνη στο σχολικό σύστημα ως στοχαστική διεργασία», στο Κόκκος, Α. και συνεργάτες, *Εκπαίδευση μέσα από τις Τέχνες*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σσ.21-67.

Πλαίσιο αναφοράς ικανοτήτων για δημοκρατικό πολιτισμό (CDC'S). (2020). Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Διαθέσιμο στο:

https://www.humanrightsforbeginners.gr/COMPETENCES%20FOR%20DEMOCRATIC%20CULTURE_GR.pdf

Ροντάρι, Τζ. (2001). *Η γραμματική της φαντασίας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Smith, K. (2015). «Project Based Learning». The University of Memphis. Διαθέσιμο στο: <http://www.kevindsmith.org/uploads/1/1/2/4/11249861/project-based-learning-kevin-smith.pdf>

Steps to health. A European framework to promote physical activity for health. Europe. (2007). World Health Organization. Διαθέσιμο στο:

https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0020/101684/E90191.pdf

Timmers, K. & Williams, J. (Επιμ.) *Το βιβλίο των Παγκόσμιων Στόχων! Για όλους. Από όλους. Παντού. Ξεκινήστε*. Διαθέσιμο στο:

<https://innovationlabschools.com/downloadbook/Greek>

Χατζηγεωργίου, Γ. (2004). *Γνώθι το Curriculum*. Αθήνα: Ατραπός.

Χατζηχρήστου, Χ. (Επιμ.) (2011). *Κοινωνική και Συναισθηματική Αγωγή στο Σχολείο: Πρόγραμμα για την Προαγωγή της Ψυχικής Υγείας και της Μάθησης στην Σχολική Κοινότητα. Εκπαιδευτικό υλικό Ι: Πρωτοβάθμια εκπαίδευση Νηπιαγωγείο, Α' και Β' Δημοτικού*. Αθήνα: ΤΥΠΩΘΗΤΩ-ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ & ΕΚΠΑ. Κέντρο Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας.

Χρυσαφίδης, Κ. (1998). *Βιωματική – Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Εισαγωγή στη μέθοδο Project στο σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Battelle For Kids. *About Us 21st Century Learning for Early Childhood Framework*. (2019).

Διαθέσιμο στο: <https://www.battelleforkids.org/networks/p21/frameworks-resources>

Battelle For Kids. *Framework for 21st Century Learning Definitions*. (2019). Διαθέσιμο στο:

<https://www.battelleforkids.org/networks/p21/frameworks-resources>

Constitution. World Health Organization (WHO)

<https://www.who.int/about/who-we-are/constitution>

DigCompOrg Framework. European Commission

<https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomporg/framework>

Project Zero's Thinking Routine Toolbox. Διαθέσιμο στο:

<https://pz.harvard.edu/thinking-routines>

Πρόγραμμα Ανάπτυξης Επικοινωνίας & Λόγου. ΜΑΚΑΤΟΝ HELLAS. Διαθέσιμο στο:

<https://makatonhellas.gr/simvoladontia/>

UNESCO, WFR, UNICEF and WHO joint position paper (2020). *The importance of investing in the wellbeing of children to avert the learning crisis. Take Action for the Sustainable Development Goals*.

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

The importance of investing in the wellbeing of children to avert the learning crisis. (2020)

UNESCO, WFP, UNICEF and WHO. Διαθέσιμο στο:

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374730>

Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Διαθέσιμο στο:

https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Isol, (2014). *Ο ΠΕΤΙΤ, ΤΟ ΤΕΡΑΣ*. Αθήνα: Μάρτης.

Πικμάλ, Μ. & Μπαάς, Τ. (2014). *Ο μικρός φιλόσοφος. Άου, πονάω!* (μετ.) Αριστέα Κομνηνέλη. Αθήνα: Μεταίχμιο.